

Rapport cluster 1: 'Wat maakt het beroep van leraar uniek?'

project 'De leraar op
school en in de
samenleving'

VLOR | vlaamse
onderwijsraad

INHOUDSTAFEL

1	INLEIDING	
1.1	PROJECT 'DE LERAAR OP SCHOOL EN IN DE SAMENLEVING'	3
1.2	DE PROJECTGROEP	4
1.3	HET LERAREN PANEL	4
2	NAAR DE BOUWSTENEN VAN HET LERARENBEROEP (WERKWIJZE)	6
2.1	BOUWSTENEN: EEN REFERENTIEKADER VOOR HET PROJECT	6
2.2	HET VERTREKPUNT: DE GESPREKSTAFELS	6
2.3	HOE DE BOUWSTENEN WORDEN WEERGEGEVEN	7
3	DE BOUWSTENEN VAN HET LERARENBEROEP	8
3.1	DESKUNDIGHEID	9
3.2	EEN HART VOOR KINDEREN EN JONGEREN	11
3.3	ENGAGEMENT	13
3.4	AUTONOMIE	15
3.5	VERBINDING	17

1 Inleiding

1.1 Project 'De leraar op school en in de samenleving'

Het project 'De leraar op school en in de samenleving' is een meerjarig en vernieuwend project binnen de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor), de strategische adviesraad (SAR) voor het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Vanuit een bezorgdheid voor het lerarentekort en de kwaliteit van onderwijs engageert de Vlor zich in dit project voor de leraar en het lerarenberoep. De vraag die centraal staat: **Hoe kunnen we meer mensen motiveren om een sterke leraar te worden – én te blijven – binnen een maatschappij die de leraar ook naar waarde schat?** Want zonder sterke leraren, geen sterk onderwijs.

Het project is vernieuwend voor de Vlor, omdat de raad verschillende participatieve werkvormen verkent. Zij dienen als een aanvulling voor de klassieke Vlor-consultatiemethode. Dat moet zorgen voor een dynamiek met de representatieve organisaties binnen de Vlor en voor een verbreding van het draagvlak. De raad wil de output van het project ook gebruiken om zijn impact te versterken en sterker proactief te werken.

Met dit project wil de Vlor een nieuwe stap zetten in dit (soms uitdagend) beleidsdossier, onder meer door een dynamiek op gang te brengen door de leraar zelf te horen. Van bij de start werden leraren bij het project betrokken. De meerwaarde van dit project is dan ook dat we mét de leraar dit thema verder verkennen. Dit doen we door zo veel mogelijk naar de meningen en ideeën van leraren zelf te gaan en deze (letterlijk) te verwoorden. Dat is een vorm van erkenning en waardering. Dit project is geen wetenschappelijk onderzoek en pretendeert geen wetenschappelijke validiteit. Het kan er wel perfect aanvullend naast staan.

Het project 'De leraar op school en in de samenleving' werd voorbereid in het werkjaar 2019-2020. Een projectgroep onder voorzitterschap van Marianne Coopman (COV) en Veerle Hendrickx (Karel de Grote Hogeschool) maakte werk van het positioneren van het project in de Vlor en legde de contouren en de inhoudelijke pijlers ervan vast. Om ervoor te zorgen dat de juiste vragen en thema's centraal zouden staan, werden op 4 maart 2020 11 leraren uit het basis- en secundair onderwijs uitgenodigd voor een lerarentafel. Dit gebeurde op basis van een open oproep rond de vraag 'Waar ligt de leraar wakker van?'. Uit deze voorbereidende fase werden vier kernvragen gedestilleerd:

-
1. **Wat maakt het beroep van de leraar uniek?**
  2. **Hoe kunnen we de aantrekkelijkheid van de leer- en werkplek versterken?**
  3. **Hoe kunnen we de professionaliteit van leraren (blijven) versterken?**
  4. **Hoe kunnen we het imago en de maatschappelijke waardering voor het lerarenberoep versterken?**

Het project verloopt in een aantal etappes. De kernvraag rond de uniciteit van het leraarschap beantwoorden we in werkjaar 2020-2021 aan de hand van **gesprekstafels**. Uit deze gesprekstafels

volgen de **bouwstenen** van het lerarenberoep. Dit vormt een verder referentiekader in het project. De andere kernvragen pakken we aan via een **online ideeënplatform**. In werkjaar 2021-2022 diepen we deze uit in **gesprekken met stakeholders** en **expertenworkshops**. We sluiten af met een finaal rapport aan de Vlor.

De drijvende kracht achter het project is het lerarenpanel. Dit panel – dat bestaat uit leraren – waakt erover dat het project dicht bij de leraar en de leefwereld van de leraar staat. Het denkt na en reflecteert kritisch over de resultaten van de participatieve trajecten.

1.2 De projectgroep

De projectgroep werkte in opdracht van het Vast Bureau van de Vlor het projectplan uit. Ze volgt het project op als stuurgroep en bewaakt de kwaliteit van het proces. Ze is ook verantwoordelijk voor het opleveren van de resultaten. Op het einde van de rit is het ook de projectgroep die het project evalueert en er lessen uit trekt voor de werking van de Vlor.

Marianne Coopman (COV) – covoorzitter

Veerle Hendrickx (KDG Hogeschool) – covoorzitter

Bruno Sagaert (OVSG)

Frederik Maes (Kat Ond Vla)

Geert Spiessens (GO!)

Goele Cornelissen (COC)

Isabel Rots (COV)

Nancy Libert (ACOD Onderwijs)

Wim Van der Schueren (VSOA Onderwijs)

Kathleen Bodvin (VCOV)

Els Consuegra (Vlir)

Ann Martin (Vlhora)

Flor Van der Eycken (VSK)

Hilde Lesage (Departement Onderwijs en Vorming)

Brigitte Vermeersch (VRT)

Katrien Persoons (Vlor) – secretaris

Simon Grymonprez (Vlor) – projectcoördinator

1.3 Het lerarenpanel

In oktober 2020 deed de Vlor via zijn kanalen een oproep aan leraren om zich kandidaat te stellen voor het lerarenpanel van dit project. Uit 144 enthousiaste inzendingen selecteerde de Vlor een divers panel van 17 leraren: het lerarenpanel bestaat uit leraren van alle onderwijsniveaus en alle onderwijsvormen. De voorzitter van het panel is VRT-journalist Brigitte Vermeersch.

Sarah Bauters (VBS Sint-Janscollege – Gent))

Ann De Craene (VBS Sint-Jozef - Lochristi)

Fattoum Bousba (Het Spoor – Sijsele)

Tom Morel (De Sterre-spits Gent)

Kimberly Baetens (DvM Basisschool Aalst)
Danielle Verheye (BSGO! 't Kofship – Edegem)
Bonny Goethals (BSGO! Brugge Centrum – Brugge)
Anneleen Arnauts (Sint-Pietersschool Korbeek-Lo)
Miette Plessers (De Wonder-wijzer – Zutendaal)
Koen Van Huele (Het College – Vilvoorde)
Ibtissam Machkour (VIA – Tienen)
Dag De Baere (GO! Koninklijk Atheneum Antwerpen)
Nicolas De Lobel (Secundair Kunstinstituut – Gent)
Griet Mertens (De MET – Leuven)
Leen Van Beeck (Talentenschool – Turnhout)
Harry Schillemans (Spectrumschool – Deurne)
Isabel Van Kerckhove (De Radar – Tienen)

2 Naar de bouwstenen van het lerarenberoep (werkwijze)

2.1 Bouwstenen: een referentiekader voor het project

Wat maakt het lerarenberoep uniek? Op deze vraag wil dit rapport een antwoord bieden. Ze doet dat aan de hand 'bouwstenen' van het lerarenberoep. Deze bouwstenen zijn fundamentele dimensies van het lerarenberoep. Ze vormen een referentiekader voor het verdere traject van het project, met name voor de ideeën die uit het ideeënplatform zullen komen.

De bouwstenen zijn via een participatief traject tot stand gekomen. Ze vertrekken niet vanuit wetenschappelijke referentiekaders of theorieën. In eerste instantie werden vier digitale gesprekstafels georganiseerd met diverse profielen (uit zowel het onderwijs als daarbuiten). Vanuit die gesprekstafels destilleerde het lerarenpanel vijf bouwstenen. Deze werden verder verfijnd door de projectgroep, waarop het lerarenpanel nog (laatste) wijzigingen aanbracht.

De bouwstenen zijn fundamentele dimensies van het lerarenberoep. Ze vormen een referentiekader voor het verder traject van het project

De bouwstenen:

- Zijn fundamenteel voor het lerarenberoep.
- Kwamen in de gesprekstafels naar boven.
- Zijn dimensies van het beroep die het lerarenpanel zelf belangrijk en relevant vindt.
- Zijn dimensies van het beroep waar het lerarenpanel later in dit project rond wil werken.

2.2 Het vertrekpunt: de gesprekstafels

De gesprekstafels vormden het startpunt van deze fase in het project. Ze waren een gepaste werkvorm om op een diepgaande maar open en exploratieve manier de kern en uniciteit van het lerarenberoep te onderzoeken. Door de selectie kregen we een breed palet van perspectieven voorgeschoteld.

De vier gesprekstafels vonden digitaal plaats via Microsoft Teams op 4, 10 en 11 februari 2021 en namen elk twee uur in beslag. In totaal namen 38 personen deel aan de gesprekstafels. In de eerste plaats stelde de projectgroep de principes van de samenstelling vast, vervolgens werden die verfijnd door het lerarenpanel. Het panel koos ervoor om gesprekstafel 1 te beperken tot 'de leraar': studenten uit de lerarenopleiding, actieve leraren, uitgevallen leraren en gepensioneerde leraren. Gesprekstafel 2 en 3 bestaan uit leraren én uit profielen die dichtbij de leraar op school staan, zoals leerlingen, ouders, begeleiders of ondersteuners. Gesprekstafel 4 is de groep die het verste van de actieve leraar staat, maar er niettemin nog sterk meer verbonden is: een loopbaancoach, lerarenopleiders, pedagogen en zelfs filosofen.

We vroegen vervolgens aan het lerarenpanel om namen voor te dragen uit hun netwerk. Er werd ook geput uit de reservelijst voor de inschrijvingen van het lerarenpanel. De samenstelling van de gesprekstafels was als volgt:

➤ Gesprekstafel 1 (9 personen)

een leraar BAO, twee leraren SO (BSO), een leraar thuisonderwijs, een student in opleiding, een zij-instromer (BAO), een docent volwassenenonderwijs, een uitgevallen leraar, een gepensioneerde leraar/directeur

➤ Gesprekstafel 2 (8 personen)

twee leerlingen uit het lager onderwijs, twee leerlingen uit het SO, een leraar kleuteronderwijs, een administratief ondersteuner, twee leraren secundair onderwijs

➤ Gesprekstafel 3 (10 personen)

een leraar buitengewoon onderwijs, een leraar deeltijds kunstonderwijs, een leraar BAO, een zorgleraar, een ondersteuner, een pedagogisch begeleider BAO, een pedagogisch begeleider SO, twee ouders, een directeur BAO

➤ Gesprekstafel 4 (11 personen)

twee docenten lerarenopleiding, een onderwijspedagoog, een onderwijsexpert, twee filosofen, een loopbaancoach, een directeur, een pedagogisch coördinator, een psychotherapeut, een universitair docent

Elke gesprekstafel werd gemodereerd door een lid van de projectgroep. Hiervoor was een draaiboek beschikbaar. Het Vlor-secretariaat zorgde voor de voorbereiding en de verslaggeving. Elke focusgroep verliep volgens een vast stramien.

- 1 Een verwelkoming van de kandidaten.
- 2 Kandidaten stelden zichzelf voor. Ze schoven één woord naar voor als antwoord op de volgende vraag: 'Wat maakt het beroep van leraar uniek?'
- 3 **Thema 1:** wat is de kern van het lerarenberoep? Het gesprek werd hierover gestart door middel van een korte video: 'Wat leraren doen' van Peter Heerschop.
- 4 **Thema 2:** waarom kiezen mensen wel of niet voor het lerarenberoep?
- 5 **Thema 3:** waaruit halen leraren beroepsvoldoening en waaruit niet?

2.3 Hoe de bouwstenen worden weergegeven

De vijf bouwstenen met bijhorende uitleg staan opgelijst onder hoofdstuk drie van dit document. Elke bouwsteen wordt verder uitgewerkt aan de hand van citaten uit de gesprekstafels. Deze (ruwe en ongefilterde) citaten dienen ter ondersteuning en laten het rapport nauw bij de leefwereld van de leraar aansluiten. Het werkveld 'spreekt' is hier letterlijk te nemen.

3 De bouwstenen van het lerarenberoep

Deskundigheid

Leraren zijn experts en willen aan zichzelf werken om te blijven groeien. Leraarschap steunt op veelzijdige deskundigheid en betekent de kunst verstaan om in concrete, gevarieerde en vaak onvoorspelbare situaties steeds opnieuw gepaste antwoorden te vinden en beslissingen te nemen.

Een hart voor kinderen en jongeren

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren een goed contact opbouwen met hun leerlingen en blijven geloven in de mogelijkheden van jonge mensen. Leraren willen kinderen en jongeren boven zichzelf laten uitstijgen en hen helpen hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Daarin maken leraren het verschil.

Engagement

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar en wanneer leraren hun passie en betrokkenheid op de wereld delen met een nieuwe generatie. Ook daarin maken leraren het verschil.

Autonomie

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren eigenaarschap opnemen, vrijheid krijgen en samen met hun collega's verantwoordelijkheid durven delen.

Verbinding

De leraar wil leerlingen, leraren, ouders en samenleving verbinden om samen school te maken. Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren, samen met het schoolteam en andere betrokken partners gedeelde uitdagingen opsporen en aanpakken.

3.1 Deskundigheid

Leraren zijn experts en willen aan zichzelf werken om te blijven groeien. Leraarschap steunt op veelzijdige deskundigheid en betekent de kunst verstaan om in concrete, gevarieerde en vaak onvoorspelbare situaties steeds opnieuw gepaste antwoorden te vinden en beslissingen te nemen.

Leraren zijn deskundigen en professionals, zo gaven de deelnemers van de gesprekstafels aan. Leraarschap moet daarom ook zo erkend worden.

“Het onderscheid tussen een gewone en een goede leraar vind ik al een slecht onderscheid. Waarom? **Leraars en leraressen zijn sowieso autoriteiten.** (...) Autoriteit betekent: het vak kennen wat je doceert. Ze wordt in autoriteit geplaatst ook. Het is belangrijk niet te spreken over goede of gewone leraren. Het zijn niet de individuen, niet de directeurs zelf. Het zijn de diploma's en het ministerie van onderwijs die zeggen: jij bent gekwalificeerd via de lerarenopleiding, via de master om een bepaald vak te mogen geven op een autoriteitsvolle manier. Dat is belangrijk voor de *sérieux* van het beroep.”

“Een leraar (...) moet iets te vertellen hebben. Of dat nu om kleuters gaat of niet. Het is belangrijk dat je iets te vertellen hebt, **je moet de *métier* beheersen, je moet het vak en inhoud beheersen.** In het kleuteronderwijs gaat dat over de natuur en overal waar je verwondering voor kan opwekken. Dat gaat over muziek waar je van alles kan rond beleven, waar je ook echt de inhoud moet kennen om dit goed aan de kinderen over te brengen”

Een deelnemer gaf aan dat het beeld van de leraar als deskundige vooral een ideaalbeeld is:

“Dan kom ik uit bij de goede leerkrachten: **dat zijn echte deskundigen.** Deskundigen op het vlak van ontwikkelingsprocessen, leerprocessen. Die daar echt een doorleefde kennis van hebben hoe de dingen opgebouwd worden, wat volgt op wat, hoe ze daar rekening mee moeten houden. Ik denk dat dat heel duidelijk is. Maar dan levert mij dat ook een soort ongemak op (...) want ik heb niet het gevoel dat dat het wijdverspreide kenmerk van de leraar is. Dat het een grote deskundige is. Waarmee ik niet zeg dat die van alles misdoet, maar dat gevoel heb ik niet. Ik krijg hier heel veel jonge mensen over de vloer die stage komen doen: leerkrachten, opvoeders, psychologen, toegepaste psychologen. Op het vlak van de deskundigheid, op het vlak van inzicht in psychologische processen en leerprocessen, denk processen, ontwikkelingsprocessen, is die deskundigheid er gewoon niet meer.’

‘Expert’ zijn is niet alleen een fundamenteel onderdeel van het beroep, het zorgt ook voor beroepsvoldoening.

“**Ik haal nu, achter al die jaren, vooral voldoening uit goed zijn in mijn vak.** Dingen in de vingers hebben, het idee hebben dat ik weet wat ik doe, of dat ik toch ... goed ben in mijn vak. Dat heeft lang, lang geduurd. Want in mijn beginjaren had ik zo altijd het idee: ik ben nu wel leraar, maar dat is een fout, ik kan dit helemaal niet, ik doe hier ook maar wat en ik weet niet wat ik doe. Nu heb ik

het gevoel dat ik wel weet wat ik doe. Ik kan er nog in leren en groeien, maar ik vind mezelf nu wel redelijk - voldoende in mijn vak.”

“Ik weet wat er gaat gebeuren, en **ik weet welke richting ik uit ga en wat ik moet doen als er bepaalde problemen zich stellen.** Dat vind ik wel heel belangrijk.”

“**Een goeie les maken, daar heb je twee keer plezier van.** Als je bezig bent met de voorbereiding en als je het in de klas brengt en het effectief leuk is, dat is ook heel fijn aan het beroep.”

Wie zijn of haar vak of beroep niet goed (kan) beheersen, ondervindt misschien nadelige gevolgen voor zijn of haar beroepsvoldoening.

“Een van de uitdagingen voor leerkrachten is dat men ze inzet voor vakken waar men niet voor bevoegd is. **Leraren moeten vakken geven die zij er moeten bijgeven.** Er is nood aan goede leerkrachten wiskunde, maar men vindt geen mathematici meer die bereid zijn les te komen geven op school. Men moet aan andere leraren vragen om wiskunde bij te geven. Het kost veel moeite om begeistert te zijn voor een vak dat eigenlijk niet jouw vak is. Of niet jouw keuze in eerste instantie. Dat is een enorme uitdaging. Je bent niet optimaal vertrouwd met het vak, en dan nog moet je er op een begeisterende wijze mee omgaan.”

Om deskundige te zijn en blijven, is groeien en bijleren belangrijk.

“Het is een job waar je **heel erg aan jezelf moet werken,** voortdurend om er elke dag opnieuw te kunnen staan. Dat maakt het voor mij heel uniek.”

“Je moet blijven **zoeken naar extra dingen die je kan te weten komen** over een bepaalde materie.”

“Er is **voortdurend ook vernieuwing.** Je moet met vernieuwing leren omgaan.”

Omdat leraren ‘ontwikkelen’, hebben ze ook vaak een ‘zoekende’ houding en staan ze open om bij te leren:

“**Leraren zijn zoekende, en dat zal altijd zo blijven. De samenleving verandert, mensen veranderen. Alles verandert. En dat is oké.**”

“Leraren zijn **zoekende, en dat zal altijd zo blijven.** De samenleving verandert, mensen veranderen. Alles verandert. En dat is oké. Op deze manier ontdek je nieuwe dingen. Dat is niet erg dat we zoekende zijn.”

“Ik heb liever leerkrachten die zoekende zijn, dan leerkrachten die zeggen: zeg mij dan hoe het moet. Dat is niet de goede weg.”

“Je komt als leraar heel vaak in een situatie (...) dat je lesvoorbereiding eigenlijk niet van pas komt. Omdat

er zich een situatie voordoet in de klas, dat een leerling iets meemaakt, dat er iets gebeurt is, actualiteit, weet ik veel. Dat je dan die lesvoorbereiding voor een stuk aan de kant moet schuiven. Dat je daar ook bereid toe moet zijn. Dat je moet kunnen inspelen. **Een dag is nooit zoals een andere. Zolang je je kunt blijven aanpassen.** En soms lukt dat eens beter dan op een ander moment. Dat je kunt meedenken met jonge mensen. Dat je niet te vast hangt aan een voorbereiding. Dan wordt de job uitdagend, uniek, leuk ook. Ik denk dat leerlingen dat ook wel voelen als je probeert mee te denken.”

Leraren zijn ook *veelzijdige* experts. Een leraar wordt als ‘een duizendpoot’ omschreven, en moet van alle markten thuis zijn.

“In het lager zit in mijn klasje een asielzoeker uit een oorlogssituatie. Hoe gaat je daar mee om? Die heeft nog nooit een schoolse structuur gehad. Ja, die komt ineens in het derde leerjaar. (...) Je bent toch ook een beetje opvoeder. (...) Je moet zoveel doen op een dag. **Je hebt een heel groot takenpakket. Het is uniek in die job dat er zoveel aan bod komt.**”

“Het is ook echt een job met veel variatie, zeg maar. De ene dag ben je iemand die voor de klas staat en iets moet aanleren, de andere dag ben je de beste vriend die de problemen van de leerlingen moet opvangen. Een andere dag ben je adviesgever: je zou beter dit kunnen doen. Een andere dag ben je meer een soort opvoeder. **Echt een job met veel variatie. Je moet het allemaal maar kunnen, denk ik.**”

3.2 Een hart voor kinderen en jongeren

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren een goed contact opbouwen met hun leerlingen en blijven geloven in de mogelijkheden van jonge mensen. Leraren willen kinderen en jongeren boven zichzelf laten uitstijgen en hen helpen hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Daarin maken leraren het verschil.

Bij het leraarschap hoort geloven in kinderen en jongeren, leerlingen leren kennen en ze appreciëren. Dat is wat uit gesprekstafels blijkt en wat het lerarenpanel erkende.

‘Ik heb een doel en ik wil dat met zoveel mogelijk kinderen bereiken. Als we het niet helemaal bereiken, dan **zo veel mogelijk van de doelen bereiken**, het grootste stuk.’

Geloven in kinderen betekent ook de lat hoog leggen.

‘De verwachting voldoende hoog leggen. Op alle niveaus voor alle kinderen. Laten merken dat je in hen gelooft door iets te verwachten. De kerntaak is en blijft natuurlijk leerstof overbrengen. **Hoge verwachtingen is een bepaalde manier waarop je veel respect hebt voor die leerlingen.** Dat je die naar waarde schat, dat je erin gelooft, dat je weet dat die tot dingen in staat zijn op het juiste niveau.’

“**Je moet geloof in kinderen hebben. Dat is niet naïef.** Het gaat er om dat je naar elk kind kijkt vanuit mogelijkheden en kansen, eerder dan vanuit tekortkomingen of valkuilen.”

“Waar hét verschil wordt gemaakt is de leraar die een goede band opbouwt met zijn leerlingen.

Dan bedoel ik niet de populairste leraar, maar wie de jongeren kent en hun handleidingen kent en daarmee om kan en wil gaan. **Dat is enorm belangrijk: dat engagement en de wil om een relatie mee op te bouwen met zijn jongeren.”**

Door te geloven in kinderen maken leraren ook het verschil.

“Ik vind het - na die vijf jaar - nog altijd **keileuk om samen met mijn leerlingen een traject af te leggen en te zien dat die groeien en boven zich uitstijgen.**

Die mannen kunnen beginnen aan een project en zeggen: ik kan dat, ik vind het niet leuk. En elke leerling heeft zo een beetje z'n eigen noden, maar als je die genoeg individueel ondersteunt, dan geraken die daar allemaal wel. Het feit dat iemand eerst zegt, ik kan dat niet, en met een paar kleine bijsturingen kan die dat wel, vind ik heel leuk.”

“Het lerarenberoep trekt me aan omdat je **kinderen zoveel kunt bijleren** en in zichzelf kan laten geloven. **Er zijn zoveel kinderen die vaak niet in hun zelf geloven.** Je ziet die dan zo hard groeien in alles: hun leerstof, hun ontwikkeling over het algemeen. Dat vind ik er zo mooi aan. Dat je daar kunt bijdragen vind ik echt geweldig.”

“Wat ik de max vind is als kinderen iets niet kunnen, en dan leer ik het hen en dan kunnen ze het wel. Dat is zo fantastisch, dat je denkt van: ik heb dat gedaan. Oké, iemand anders doet dat ook, maar bij dat kind heb ik dat gedaan. Dat geeft enorm **veel voldoening.**”

“Voor mij is het verschil maken 'het'. **Ik zou niet in een job kunnen functioneren waar ik niet het gevoel heb dat ik een verschil heb gemaakt.** Dus voor mij is dat het helemaal. (...) Het geeft veel voldoening. Het verschil kunnen en mogen maken: dat is de reden waarom ik in onderwijs sta.”

“Als leraar moet je altijd beseffen wat voor een belangrijke periode de jeugd voor iemand is. **Als ik naar mijn jeugd jaren terugkijk naar de bijhorende trauma's, ook met leerkrachten, dan vind ik dat we ons er altijd van bewust moeten zijn hoe je dat kan beperken, (maar) ook kan (doen) openbloeien.** Ik had misschien goed Frans geleerd, had ik niet zo'n slechte leraar Frans gehad. Die gaf toen onverantwoord slecht les.”

“Dat leerlingen zeggen: ik heb veel bijgeleerd vandaag. Dat vind ik een geweldig compliment. **Dat je hun wereld wat hebt opengetrokken.** 'Het was een heel leuke les, meneer, we hebben iets gedaan dat we nog nooit hebben gedaan'. Dat is tof hé, dat maakt uw dag.”

De band met jongeren en het geloof in hun talenten is ook een motivatie om voor het lerarenberoep te kiezen.

‘Ik kies nu specifiek voor kinderen te begeleiden om hun uniciteit te ontdekken. En **hun identiteit te waarderen en te laten groeien.** Zodanig dat ze vertrouwen krijgen in hun zelf en in het leven.”

“Hoge verwachtingen is een bepaalde manier waarop je veel respect hebt voor die leerlingen. Dat je die naar waarde schat, dat je erin gelooft, dat je weet dat die tot dingen in staat zijn op het juiste niveau.”

3.3 Engagement

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar en wanneer leraren hun passie en betrokkenheid op de wereld delen met een nieuwe generatie. Ook daarin maken leraren het verschil.

Een passie voor het beroep, een vak, leerlingen, de samenleving. Het is een engagement waarmee leraren het verschil maken. Het is een essentieel onderdeel van het beroep.

“Het gaat niet alleen over je eigen passie maar het gaat over: waar vind ik kiemen om mijn leerlingen gemotiveerd te krijgen?” Dat is ook een hele zoektocht: je inleven in de leefwereld van je studenten. (...) Dat is een constante zoektocht van: waar kan ik ze pakken om ze op dat leertraject te krijgen? Want de problematieken die binnenkomen veranderen, de achtergrond [van de leerlingen] verandert. Dat is een job op zich.”

“Met de lat hoog leggen moet je altijd een beetje een passie of obsessie hebben met het vak dat je geeft. Als je zelf de passie uitstraalt, dan zullen ze dat ook willen oppikken en leren. (...) Ook al is dat supermoeilijk.”

“Als leerkracht moet je liefde hebben voor je job. **Je moet graag lesgeven, dat is simpel.** Ik merk bij een aantal mensen dat dat niet zo is. Je moet passie hebben. Het is geen nine to five, je stelt je daar geen vragen over. Dat is voor mij passie.

“Het verschil tussen een gewone en goeie leraar. Ik denk dat het kan te maken hebben met enthousiasme. De begeestering die de leraar kan overbrengen naar de leerling. Dat heeft ook met passie te maken. Die op die wijze aan zijn of haar leerlingen een weg kan tonen die zij voordien niet zagen. (...) **Dat kan ook een passie zijn voor een algemene sfeer of waarden die een leraar wil aanbrengen in de klas.**”

Een leerling in de gesprekstafel omschreef het als volgt:

“Soms begrijpen wij iets niet of willen we iets niet begrijpen. Dan ziet de leraar dat. **En dan proberen ze echt.** En na het tijdje komt het wel binnen. Het niet willen opgeven.”

Komt het engagement uit een soort roeping voor het beroep?

“Ik vind roeping een heel mooi woord, maar het is een heel complex woord tegelijkertijd. Het is een woord dat veel vragen oproept. En dat geen heldere definitie heeft. Is een roeping dan gerelateerd aan talent? Het laat geen twijfel dat sommigen meer talenten hebben dan anderen, en dat je in de lerarenopleiding zelf al snel van sommige studenten kan zeggen: die heeft het en die heeft het een heel stuk moeilijker. **Maar roeping op zich lijkt mij onvoldoende. Dat is geen garantie dat je ook een goeie leraar zal worden.** Je kan immers groeien in het beroep. Je kan groeien in de vaardigheden en competenties die je hebt.

Roeping lijkt me niet noodzakelijk. **Wat me wel noodzakelijk lijkt is het engagement.** Dat is het woord dat ik gebruikte in het begin. Engagement is belangrijker. Als je een goede leraar wil zijn, dat je dat engagement ook kan tonen. Dat het dus niet een nine-to-fivejob is. **Het vergt een inzet van je volledige persoonlijkheid.** Als het dat is wat we onder roeping verstaan, dan is het een roeping.”

Het engagement zorgt ervoor dat het beroep vaak ‘oneindig’ aanvoelt:

“Het werk is eigenlijk oneindig, dat ervaar ik zo. Je kan nooit klaar zijn. Je zou elke dag tot tien uur kunnen werken, je zou hele weekends kunnen werken. Dat doe je natuurlijk niet, maar dan is het nooit genoeg. Je kan altijd meer doen. Daarnaast moet je inderdaad leerlingen opvolgen, oudercontacten doen, alles wat noteren en bijhouden in dossiers. Op schoolniveau heb je ook nog van alles: feesten, kerstmarkten. Dat moeten we natuurlijk ook zelf voorbereiden. De job is oneindig.”

“Je moet een oneindig vat van energie zijn. Zo beleef ik dat. Omdat je met goesting voor de klas moet staan en je moet die goesting overbrengen aan leerlingen. (...) Maar soms ben je ook wel eens moe. Als je moe bent, is je geduld sneller op. En dus valt het mij heel erg op dat je energie moet stromen, je moet dat overbrengen.”

Daarom kan het beroep ook soms te overweldigend zijn:

“Ik heb veertien jaar lesgegeven. Dat is ondertussen drie jaar geleden en ik voel dat nog in mijn lijf. **Ik heb marathons gelopen aan een sprinttempo. Ik had gewoon geen tijd om een keer te kijken: ben ik hier nu goed bezig?** Ik was daar zo kwaad over. Het feit dat het mij niet gegund was om kwaliteitsvol voltijds les te geven. Om het beter te doen werd ik bijna gedwongen om deeltijds te gaan werken, zodat ik voltijds bezig kon zijn om kwaliteit te leveren.”

Engagement kan je ook breed en maatschappelijk opvatten. Dat vond een filosoof in de gesprekstafel:

“Ik vind dat de kern van leraar of lerares cultuuroverdrager is. Ik zou dat graag een beetje vergelijken met het element van het biologische. We krijgen ons leven allemaal van ons vader en ons moeder. Dat is een biologisch leven. Dat is gewoon leven zoals de dieren, zou je kunnen stellen. Maar van wie krijg je je geestelijk leven en een breed perspectief op het leven? Dat krijg je van je leraar. Maar uiteindelijk is die leraar niet een individu die in eigen naam spreekt. Ik vind altijd dat leraars en leraressen er goed aan doen te kijken naar curricula en de stof. En de stof is de cultuur. Ik vind dat een essentiële stuk dat ze de cultuur moeten overdragen. (...) Het is erg belangrijk in het beroep van leraar en lerares onmisbaar te zijn als cultuurdragers. Net zoals goede politici, rechter, politiemensen. **Ze zijn wezenlijk onderdeel van de cultuur. Ze zijn in die zin de schakel tussen de generaties wat betreft het geestelijk leven.**”

3.4 Autonomie

Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren eigenaarschap opnemen, vrijheid krijgen en samen met hun collega's verantwoordelijkheid durven delen

Eigenaarschap en autonomie opnemen: het is een belangrijke bouwsteen van het lerarenberoep. Leraren zijn autonome teamspelers. De autonomie van het leraarschap staat wel onder druk, althans, dat was de sterke teneur die uit de gesprekstafels komt.

“Dat verantwoorden: daar wordt in het onderwijs enorm veel tijd in gestoken. Het schrijven van dossiers, het verantwoorden waarom iemand een bepaalde keuze liefst niet doet. Ik vind, dat is eigenlijk te veel geworden in de opdracht. Dat allemaal blijven noteren: of het nu op een blaadje papier of Smartschool is: het werk blijft het werk. Als het een troost is: directeurs moeten zich ook voor alles en nog wat verantwoorden. Dus daar is het niet beter. **Vooraf, de verantwoording als leerkracht naar ouders voor dingen die je doet of niet doet of volgens hen niet of niet goed doet. Dat kan wel aan je vreten.** Zeker als je er van overtuigd bent dat je het juiste gedaan hebt. Dan is het ook weer belangrijk dat je steun kunt vinden. Dat je mensen rond je heen hebt die willen meegaan in een gesprek met ouders, ik denk aan een leerlingenbegeleider. Dat je toch het gevoel hebt: ik heb steun en ben hier niet fout in.”

“Wij moeten er meer en meer bij nemen. **Je moet heel veel rapporteren.** Je moet veel invullen. Het is niet meer gewoon een cijfer dat je geeft. Wij hebben ook veel meer projectevaluaties. Er is heel wat bijgekomen. Dat wil ik aangeven: dat zet de leerkracht onder druk.”

“Ik denk dat het eigenaarschap voor een stuk is weggehaald, hoewel men daar steeds meer probeert de nadruk op te leggen. 'Je bent eigenaar van je vak', zegt men, 'organiseer maar'. Maar wat ik ook wel merk (...) is dat we ons echt wel moeten verantwoorden voor elk doel dat we proberen te bereiken. En ook wel dat je het gevoel hebt: het is tot in Brussel geweten, wat ik doe in mijn klas en hoe ik de leerplandoelen aanbreng. De last op zich om alles georganiseerd te krijgen is veel. Het is veel meer dan gewoon voor de klas staan.”

“Op een bepaald moment zijn er dingen die de batterij een beetje aflaten. En dat was voor mij die bewijslast. Dat je voor elke problematiek moet aantonen wat je doet. En ondanks dat ik altijd

“De passie wordt helemaal ingedijkt. Je mag je passie hebben, maar je moet zorgen dat je dit en dat en dat gedaan krijgt, binnen dat en dat en dat en je moet dat zo en zo en zus. Pas op, want als de ouder er niet direct mee akkoord is moet je je gaan verantwoorden waarom je een beslissing hebt genomen. En al die dingen zorgen ervoor dat die passie wat meer naar de achtergrond wordt gedrongen, denk ik.”

heel kleine klasjes had, van maximum veertien leerlingen, werden er op den duur zo'n grote dossiers, ja, dat het begon te wringen. Ik wou op zoek naar: hoe kan ik hier samen met die groep op pad. En voor mij werd dat meer en meer een stukje ... afgenomen eigenlijk. Niet dat ik niet met die groep kon werken, dat ging wel verder. Maar er kroop zoveel tijd in. (...) Ik herinner me nog goed op een zeker moment, in een vakantie, zat ik met drie kleurpotloden voor elk doel voor elke leerling te kleuren wat die behaald had, wat niet, waar welke remediëring nodig was. En toen zei mijn man: waar zijde jij eigenlijk mee bezig? En toen dacht ik: ja, waar ben ik eigenlijk mee bezig? Waarom doe ik dit? Heeft mijn directeur nu letterlijk gevraagd dat ik dit zou doen? En dan was het antwoord: nee. Maar ik zocht een manier

om die verwachtingen in te lossen, waar te maken. Want de verwachting is wel dat je elke leerling individueel op zijn of haar niveau verder helpt. En ik wou dat echt doen, maar dat lukte mij niet.

Ergens was dat voor mij op den duur een soort fundamenteel gebrek aan vertrouwen vanuit het systeem, zeker niet vanuit de directie, absoluut niet, een gebrek aan vertrouwen van het systeem in mij als professional. Omdat ik weet wat ik waard ben daarin. Ik vond al dat gedoe errond niet zinvol. (...) Daarom pleit ik voor een sterke lerarenopleiding, zodat het vertrouwen in de professional terecht is. Dat is een basisvoorwaarde. Daarnaast iets wat in mijn ogen onbestaande is op dit moment, maar een structureel ingebedde intervisie, investering in het menselijk kapitaal.”

“Ik denk dat heel veel collega's echt wel voor het beroep hebben gekozen omdat zij die passie voor het onderwijs voelen. De passie en de goesting om kinderen op veel vlakken wegwijs te maken en dingen bij te leren. **Maar die passie wordt helemaal ingedijkt.** Je mag je passie hebben, maar je moet zorgen dat je dit en dat en dat gedaan krijgt, binnen dat en dat en dat en je moet dat zo en zo en zus. Pas op, want als de ouder er niet direct mee akkoord is, moet je je gaan verantwoorden waarom je een beslissing hebt genomen. En al die dingen zorgen ervoor dat die passie wat meer naar de achtergrond wordt gedrongen, denk ik. (...) Ik denk dat de passie belangrijk is, maar nu te hard is ingedijkt, met het goedbedoelde uitschrijven van lijnen en richtlijnen. Allemaal goed bedoeld, maar de passie wordt te hard beknot.”

“Het onderwijs is toch een curieuze omgeving. Ik denk dat onderwijs in onze **maatschappij een van de meest bureaucratische geregeerde omgevingen is waarbij uw deskundigheid zowel heel belangrijk is, als terzelfdertijd er compleet niet toe doet.** Waarbij je engagement langs de ene kant gevraagd wordt, maar langs de andere kant totaal genegeerd wordt. Dat is toch een

curieuze paradox. Dat we langs de ene kant weten wat er werkt, en langs de andere kant de hele onderwijsomgeving daar compleet aan voorbij gaat en in zijn organisatie dat zelfs bijna radicaal tegenwerkt op dit moment. Een roeping voor het onderwijs, dat is mooi. Maar als je erin staat word je soms door het systeem vermorzeld. Daar moet je toch tegen beginnen te roepen. De mensen die in het onderwijs staan, het wordt tijd dat zij (...) ook zelf roepen: dit is niet juist. Het is niet meer juist. Het is echt niet meer juist. Terwijl het zogezegd een kwaliteitsbewakend systeem is dat zichzelf compleet voorbij aan het rennen is. En contraproductief geworden is.”

“Vanuit scholen en de overheid moet er **een basisvertrouwen** geschonken worden aan de leraar en lerares die de rol opneemt. Er moet niet onmiddellijk een controle instantie over de schouders meekijken. Natuurlijk, onregelmatigheden moeten altijd een klein beetje bedwongen worden maar je moet toch iemand die een lange opleiding gedaan heeft, in eerste instantie een basisvertrouwen geven om die weg op te gaan?”

3.5 Verbinding

De leraar wil leerlingen, leraren, ouders en samenleving verbinden om samen school te maken. Leraarschap komt ten volle tot zijn recht waar leraren, samen met het schoolteam en andere betrokken partners gedeelde uitdagingen opsporen en aanpakken.

Het leraarschap is geen eenzame of solitaire bezigheid. De leraar is niet alleen sterk verbonden met zijn leerlingen, stellen de deelnemers, de leraar staat ook met twee voeten in de samenleving.

“Onze job is ook wel uniek omdat we met allerlei soorten mensen in contact komen. Je staat op een school, iedereen komt daar naar toe, alle mensen die in de buurt komen. **Je hebt met iedereen contact: ouders, allerlei soorten kinderen. Je kan iedereen een beetje verbinden met elkaar.** Mensen die normaal niet met elkaar in contact zouden komen, hebben wij de kans om daar zo een verbondenheid te brengen. (...) Je kunt veel betekenen, niet enkel voor de kinderen, niet enkel voor je klas en je school, maar soms ook een beetje voor de buurt. Je kan méér doen, dat is uniek aan onze job.”

“Verbinding is essentieel. Verbinding gaat over meer dan alleen verbinding met de leerling. **Een goede leerkracht heeft ook verbinding met zijn collega-leerkrachten, heeft verbinding met de maatschappij en verbinding met ouders. Is een vertegenwoordiger van de maatschappij.** En geeft leerstof mee. Al zou ik graag leerstof verruimen naar ‘levensstof’. Het is iemand die mee vorm geeft aan de toekomst van de maatschappij. Die boodschap zou veel centraler moeten zijn als opdracht van een goede leerkracht.

“We zijn eigenlijk **de ogen van de maatschappij**. We geven dingen door, we hebben een eigen blik (...). Dat is het unieke daaraan. We hebben meer dan de taak om onze eigen mening door te geven. We hebben de taak om te vormen. Het is net dat dat het zo uniek maakt, dat we de kans krijgen om met leerlingen om te gaan die in een heel andere belevingswereld zitten dan de

wereld waar we nu in zijn. Wij moeten een blik verruimen naar een wereld die komt. Dat is het unieke eraan.”

“Waarom doe je het? **Contact met jongeren**. Het houdt je zelf jong. Zeker als je er een aantal jaren instaat. Je houdt een heel open beeld van de maatschappij. Omdat je voortdurend tussen de jonge mensen zit.

“Voor mij is contact een *keyword* in het onderwijs. **Omdat ik vanuit contact zoveel mooie dingen zie gebeuren**. Tussen leerkrachten onderling, leerlingen onderling, en belangrijk: tussen leerlingen en leerkrachten.”

VLOR | vlaamse
onderwijsraad

Koning Albert II-laan 37

BE-1030 Brussel

www.vlor.be